

Gépészmérnök (MSc) mesterszak, nappali tagozat (MG)
Modern fizika GEFIT005M
Kidolgozandó feladatok a radioaktivitás témaköréből

Köszönetem Dr. Radnóti Katalin főiskolai tanárnak ELTE TTK, akinek néhány feladat ötletét felhasználtam, és saját kedvemre kicsit átírtam.

1. Számítsuk ki, hogy hány mm^3 0°C -os 10^5 Pa nyomású hélium gáz keletkezik 1 gramm rádium alfa-bomlása során 1 év alatt. A $^{226}_{88}\text{Ra}$ felezési ideje 1602 év, $k=1,38 \times 10^{-23}$ J/K.
2. A természetes káliumnak 0,012 %-a a ^{40}K izotóp. A ^{40}K izotóp radioaktív, a felezési ideje 1,28 milliárd év, a kálium többi izotópja (^{39}K és ^{41}K) nem radioaktív. Számítsuk ki egy átlagos emberben lévő – nyilvánvalóan természetes izotóp összetételű – 4,375 mólnyi mennyiségű kálium radioaktivitását?
3. Egy tó vizének térfogatát úgy mérik meg, hogy 740 MBq aktivitású radioaktív konyhasót szórnak bele. A NaCl-molekulák 0,01 ezreléke tartalmaz radioaktív ^{24}Na -atomot, a felezési idő 15 óra, a konyhasó móltömege 58,4 g/mol. a) Hány gramm sót dobnak a tóba? b) Hány m^3 víz van a tóban, ha 60 órával később egy 5 l-es vízminta aktivitását 370 Bq-nek mérik?
4. Egy ember vérébe $A_0 = 2000$ Bq aktivitású ^{24}Na radioaktív izotópot tartalmazó oldatot juttatunk. 5 óra múlva egy 1 cm^3 -es vérminta aktivitását 16 bomlás/perc-nek mérik. A ^{24}Na radioaktív izotópot felezési ideje 15 óra. Mekkora az ember vérének össztérfogata?
5. 1986. május végén, Magyarországon a talaj átlagos radioaktív szennyezettsége ^{134}Cs illetve ^{137}Cs izotópokból 2,3 ill. 4,8 kBq/ m^2 volt. Számítsuk ki, hogy az ország területére összesen hány kg cézium hullott? Mikor lesz (év, hónap) a két izotóp aktivitásának aránya 0,1 %, ($T_{1/2} (^{134}\text{Cs}) = 2,06$ év, $T_{1/2} (^{137}\text{Cs}) = 30,0$ év), $A=93000 \text{ km}^2$.
6. A felszíni vizekben átlagosan 10^{18} H-atomból egy darab hármasszámú (^3H azaz trícium). A trícium radioaktív, felezési ideje 12,35 év. a) Számítsuk ki egy liter tiszta felszíni víz tríciumtól eredő radioaktivitását? b) Hány év múlva csökken a tríciumtól eredő radioaktivitása 0,01 Bq/liter alá?
7. Határozzuk meg egy olyan ókori famaradvány életkorát, amelyben a ^{14}C fajlagos aktivitása 3/5-öd része a frissen kidöntött fáknak észlelt fajlagos aktivitásnak. A ^{14}C felezési ideje 5730 év.
8. A földi légkörben kb. minden $8,6 \times 10^{11}$ darab ^{12}C atommagra jut egy ^{14}C izotóp. A ^{14}C izotóp radioaktív, felezési ideje 5730 év. Számítsuk ki 1 mol légköri CO_2 gáz ^{14}C -től eredő radioaktivitását! Hány év alatt csökken 20 %-kal a légkörből kivont szén radioaktivitása?
9. A ^{40}K -atommagok kb. 11%-a bomlik ^{40}Ar -ra $1,28 \times 10^9$ év felezési idővel. Határozza meg a földkéreg életkorát abból a feltevésből kiindulva, hogy az összes, a Földön található ^{40}Ar -atommag ^{40}K -atommagból keletkezett elektronbefogással. Egy grönlandi kőzetben a ^{40}Ar - és ^{40}K -izotópok arányát 0,77 értékűnek mérték. Milyen idős ez a földkéreg darab?
10. Becsülje meg, hány atom bomlik le szervezetünkben két szívdobbanás között? Tekintsünk egy átlagos 70 kg tömegű embert ($\sim 6,7 \times 10^{27}$ atom), Az emberi testben a leggyakoribb elemek koncentrációját tömegszázalékban az alábbi táblázat tartalmazza:

O	65%	P	1,1%
C	18%	K	0,25%
H	10%	S	0,25%
N	3%	Na	2,7%
Ca	1,4%	Rb	0,02%

A radioaktív izotópok arányát, és felezési idejüket pedig a következő táblázat mutatja:

Izotóp	arány	felezési idő
^{14}C	10^{-12}	5730 év,
^3H	10^{-18}	12,35 év,
^{87}Rb	0,28%	500 milliárd év
^{40}K	0,012%	1,28 milliárd év.

11. A felszíni vizekben átlagosan 10^{18} H-atomból egy darab hármas tömegszámú (^3H azaz trícium). A trícium radioaktív, felezési ideje 12,35 év. a) Számítsuk ki egy liter tiszta felszíni víz tríciumtól eredő radioaktivitását? b) Hány éves lehet az a borritkaság, melynek a tríciumtól eredő radioaktivitása $0,141 \text{ Bq/m}^3$?

12. A csernobili katasztrófát követően a tehéntej aktivitása 2 kBq/liter volt. Tételezzük fel, hogy ez a ^{131}I jódizotóptól származik, melynek felezési ideje 8,05 nap. 1 liter tejből $0,4 \text{ kg}$ sajt készíthető, melybe a jód 80 %-a kerül be. Fogyasztásra akkor alkalmas a sajt, ha 400 Bq/kg alatt van az aktivitása. Mennyi idő múlva fogyasztható a sajt?

13. Napjainkban a ^{235}U izotóp atommagok csak 0,72 %-át teszik ki a teljes uránmennyiségnek (^{238}U). Mekkora volt ez az arány 4,6 milliárd évvel ezelőtt? A ^{235}U izotóp felezési ideje $7,1 \times 10^8$ év, a ^{238}U izotóp felezési ideje pedig $4,5 \times 10^9$ év.

14. Egy kémia szertárban lévő $2,71 \text{ gramm}$ tömegű KCl mintát radioaktívnek találták és az aktivitását állandónak mérték, mégpedig $44,9 \text{ Becquerel}$ nek. A minta radioaktivitása a ^{40}K izotóptól származik, amely a Kálium 0,0117%-a. Számítsuk ki a ^{40}K felezési idejét. $M_{\text{K}}=39,102\text{g/mol}$, $M_{\text{Cl}}=35,453\text{g/mol}$.

15. Az alábbi táblázat mutatja a jód 128-as izotópjának aktivitását az idő függvényében. Ezt a radionuklidot gyakran használják a gyógyászatban mint marker, hogy nyomonkövessék amint a jód elnyelődik a pajzsmirigyben. A táblázat alapján határozzuk meg a bomlásállandót, és a felezési időt, valamint a kezdeti pillanat aktivitását.

idő [perc]	4	36	68	100	132	164	196	218
A [Bq]	392,2	161,4	65,5	26,8	10,9	4,56	1,86	1,00

16. Két űrhajó A és B repülnek egymással szemben. Egy földi megfigyelő az A sebességét $0,75c$ -nek a B sebességét $0,9c$ -nek méri. Mekkora a B hajó sebessége az A-hoz képest? (c a fény vákuumbeli terjedési sebessége.)

17. Egy a K rendszerbeli nyugvó megfigyelő y irányban terjedő fényjelet észlel. A K'-beli megfigyelő $1,5 \times 10^8 \text{ m/s}$ sebességgel mozog a pozitív x tengely irányában a K-hoz képest. Határozzuk meg a fényjel sebességét, és terjedési irányát a K'-höz képest.